

Verslag Studiemiddag Vereniging voor Dansonderzoek za 8 februari 2014 Dans en Filosofie

Moderator en bestuurslid van de VDO **Hanneke Koolen** introduceert het onderwerp dans en filosofie. Aan de hand van een prent van een 'dansende' Socrates licht Hanneke het oude dualistische denken toe, lichaam en geest zijn gescheiden. Maar dans en filosofie liggen veel dichterbij elkaar. Filosofie is een manier om iets te toetsen en dan wellicht te verwerpen, met dans is dat net zo.

De sprekers van deze studiemiddag zijn: **Diane Elshout, Sarah Soethoudt en Zeynep Gündüz.**

Diane Elshout

Diane Elshout, choreograaf, docent, onderzoeker en dramaturg, belicht in haar presentatie haar onderzoek *Researching Bodies*. Centraal staat het idee dat er impliciete en expliciete ideeën en veronderstellingen zijn over het lichaam waar je je tijdens het choreografisch proces bewust van moet/kunt zijn. Haar onderzoek is gestoeld op de theorieën en uitspraken van zeven filosofen. In deze presentatie komen niet alle zeven aan bod, maar wordt vooral ingegaan op de theorieën van Foucault en Freud.

Elshouts fascinatie over de betekenis van het lichaam ontstond tijdens een workshop van danseres Elizabeth Corbett. In deze workshop ervoer Elshout voor het eerst hoe haar lichaam 'gedicteerd' werd door de ruimte en de andere dansers om haar heen. Deze ervaring resulteerde in haar choreografie *Nerves* waarin de autonomie van het lichaam bevraagd werd. Een bijdrage voor de choreografie vond Elshout bij Foucault die haar lichamelijke ervaring bij Corbett onder woorden bracht. Volgens Foucault staat ons handelen niet autonoom, maar wordt beïnvloed door de omgeving. Het lichaam beweegt naar het discours dat is aangeleerd van buitenaf en is geen natuurlijk fenomeen. In haar eigen maakproces ontdekt Elshout dat ook zij uitgaat van de maakbaarheid en plooibaarheid van het lichaam van de dansers waar zij mee werkt.

In *Nerves* komt echter ook een ander fenomeen naar voren. Een fenomeen dat is terug te voeren op de psychoanalyse van Freud: het lichaam vertaalt de ervaringen en gevoelens die van binnenuit ontstaan. Het lichaam wordt een betekenisdragend

medium. In de choreografie kreeg dit idee gestalte door een personages dat tevergeefs vocht om de controle van haar armen.

Kortom, Foucault en Freud staan haaks op elkaar. Foucault bestrijdt dat het lichaam autonoom kan zijn, Freud onderschrijft het. Beide visies bepaalden echter samen hoe de choreografie van Nerves vorm kreeg.

In het voorgaande is beschreven hoe filosofische principes Elshout beïnvloed en geïnspireerd hebben als choreograaf. In *Researching Bodies* ligt de nadruk meer op haar ervaringen als onderzoeker, docent en dramaturg. Voor *Researching Bodies* onderzocht Elshout de werkwijze van twee choreografen Giulia Mureddu en Kenzo Kusuda. De Mobius Strip Model vormde onder andere een theoretisch uitgangspunt. Een model bestaande uit een gedraaide cirkel waarin je vanuit de binnenring automatisch en onvermijdelijk op de buitenring terechtkomt. Lichaam en geest is onvermijdelijk verbonden. Het biedt haar handvaten om als onderzoeker, docent en dramaturg verder te vragen, door aannames kritisch te belichten, maar ook door (persoonlijke of lichamelijke) ervaringen mee te nemen.

Sarah Soethoudt

Soethoudt is student van Zeynep Gunduz aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK). Als student vindt ze dat filosofie in de dans een steeds grotere rol krijgt. Vanaf de jaren zestig zijn dansers zich meer af gaan vragen wat dans is. Deze vragen zijn voor haar essentieel: wat doe ik en waarom?

De waarde die filosofie geeft aan dans:

- Brengt het mentale en fysieke bij elkaar. Wat zijn de intenties, wat is de betekenis daarvan?
- De dansers worden steeds vaker actief betrokken bij het proces van dans maken. Filosofie heeft Soethoudt geholpen bij dit proces. Het biedt andere invalshoeken bij het creatieve proces.
- Filosofie geeft dans meerdere lagen.

Soethoudt gebruikt filosofie in betekenis overdracht en om gedachten te kaderen. Er is sprake van een dualisme: verstand en lichaam gaan samen. Als danser is het niet mogelijk om het één of het ander uit te schakelen. Haar onderzoek richt zich erop of dansers van de AHK Übermensch (Nietzsche) kunnen worden als ze dat zouden willen. Moderne dansers hebben tools die ze gebruiken, ze zijn geen onbeschreven blad. Het onderzoek loopt op dit moment.

Zeynep Gunduz

Het promotieonderzoek van Gunduz heet Digital Dance: (dis)entangling human and technology. Digital dance bestaat sinds 1990, maar de term heeft geen vaste definitie. Het heeft veel tegenstellingen in zich, die ruimte bieden voor discussie: verschil tussen digitaal en analoog en live en mediated.

Gunduz laat ter illustratie een filmpje zien van Chunky Move: Mortal Engine. <https://www.youtube.com/watch?v=sbjOMualLVs> Infrarode straling pikt de warmte van de dansers op en daarna worden realtime beelden gegenereerd via de computer.

In haar onderzoek werd eerst alleen het lichaam onderzocht, maar dat liep vast. Daarna is ingezet op hoe het lichaam/mens en technologie samengaan in relatie tot elkaar. Er is altijd technologie gebruikt, maar de visuele presentie op het toneel was op de achtergrond. De vormen waarin non-human en human gelijkwaardig zijn, wordt post-human genoemd.

Gunduz heeft in haar onderzoek gebruik gemaakt van twee performance paradigma's van John McKenzie: cultural performance en technological performance. De laatste is van belang, aangezien dat een tool was om software/technologie te analyseren.

Daarnaast de Actor Network Theory, die uitgaat dat er human en non-human actors zijn. Dit is niet hetzelfde, maar zijn beide onderdeel van het systeem waarin ze beschikken over verschillende agency's.

Voor Gunduz is dans en filosofie belangrijk: men creëert een open vizier zowel in de theaterwetenschap als bij studenten dans. Ter illustratie een filmpje van Dancing Carpet: https://www.youtube.com/watch?v=1C_40B9m4tl De discussie kan worden aangegaan of dit dans is zonder menselijke presentie op het podium. Volgens Gunduz wel: het doek is geprogrammeerd, de choreograaf heeft een choreografie gemaakt voor het doek. Maar er zijn verschillende meningen over, dat ligt aan de definitie van dans van de toeschouwer. Gunduz is niet op zoek naar de essentie van dans, maar wel naar een frame om dans in te beschouwen.

